

pokanjem biča, z neznosnim ropotom koles (r. t., 41). — Zaspala vasica si je mela oči; ponekod so se budili petelini ter so prepevali, visoko na gredeh, z iztegnjenimi vratovi (r. t., 6). Takisto: Francka se je domislila tistega dneva, ko se je poslovila na kolodvoru. Vlak je hitel dalje, s čudovito brzino... Bežal je vlak — v neizmerni daljavi je bilo mesto in v mestu, v neznani hiši, med neznanimi ljudmi je bil otrok, sam in plah, brez človeka, ki bi ga ljubil... Francki so oslabele oči, od solza in dela (Cankar). Obljubil je, da pride. Resnično se je bil morda pripeljal, na lahнем vozu, v veseli družbi (Križ na gori, 37). Martinec je stopal skozi vas, po položnem klancu, mimo koč, ki so spale gluho spanje; v temi je ležala vas, nepremično, kakor na dnu vode (Za križem, 135). Martinec je odprl duri kakor tat in je bežal po stopnicah, po samotni ulici, iz mesta (r. t. 139).

Prav tako se napačno stavi vejica pri povedkovem določilu, n. pr. Ena od njih je nagovorila Felicito, ki je malo nato stopila v sobo, vsa srečna (Tri povesti, 21), po izvorniku: Une d'elles aborda Félicité, qui peu de temps après entra dans la chambre, toute joyeuse. Enako: Bežala je z drobnimi koraki, vsa zasopla (Za križem, 127). Kadar Cankar ni mislil po francosko, je pisal brez vejice, n. pr. ... pa sem se prestrašila in sem koprnela po tebi vsa bolna (r. t. 238).

Še večja napaka je, če se preseka povedkovo določilo s piko, n. pr. Prečudna fizična (= bolje: telesna, fizično je to, kar se dostaje fizike!) bolečina mu je zarezala ob srcu, da je obstal sredi koraka. Omočen, top. (Dom in svet, 1919, 18). Pravilno: ... da je obstal sredi koraka omočen, top.

Vejica bi bila opravičena le, če bi povedkovo določilo nadomeščalo samostojen stavek, toda taka raba je romanska, n. pr.: Preko izsušene ravni je tekkel Jordan. Vsa bela, se je blestela kakor sneženo polje (Tri povesti, 102); prim. izvornik: Toute blanche, elle éblouissait comme une nappe de neige. Enako: Topel je bil večer, meni pa je bilo mraz. Vsi so bili tam; ona je slonela ob ograji, vsa bela (Cankar, Novo življenje, 77). — »Jokec, kaj so ti storili?« Molčal je in ji je gledal v oči; rosne, velike, so se svetile iz teme (Za križem, 51). (Konec.)

Dr. A. Breznik.

Književnost.

Knjige Družbe sv. Mohorja za l. 1919.¹ Koledar za navadno leto 1919. Str. 224.

Dasi je leto 1919. v astronomskem oziru res »navadno«, vendar je v vseh drugih ozirih to leto za ves svet, posebe pa za nas Slovence, kot del Jugoslovancev, nenavadno, izredno. Živimo v največji duševni napetosti. Ali pa najdemo v Koledarju, ki bodi »dihalo časa«, temu našemu čuvstvovanju primerneга čtiva? Radi priznamo, da je težko, približno pol leta naprej vedeti in zadeti čutenje celega naroda. V avgustu leta 1918., ko se je Koledar dotiskaval, pač nihče še ni slutil, da že koncem oktobra pride razsulo naše ma-

čehe Avstrije... in potem par dni naša svoboda... in potem italijanski jarem... Teh, tako usodnih dogodkov res noben »zvezdogled« ni mogel niti slutiti. Vkljub temu čitamo v letošnjem Koledarju marsikaj, kar nam je v veliko tolažbo. Pred vsem življenjepis: † Dr. Janez Evang. Krek (napisal prof. Ivan Dolenc), str. 81—107. O tem spisu res smemo reči s Prešernom: »Ločitvi od njega (t. j. dr. Kreka) nam je hladilo.« Široko še zeva rana in zdi se, da vsak dan bolj, zadana nam z njegovo smrtjo. Ko ga ni osebno več med nami, nam je tolažba, da ga gledamo vsaj v sliki in v spominih na vse ogromno delo, katero je dovršil. Ta spis vse nekako prva večja cvetlica, vsajena na sveži grob Krekov; vemo pa, da ji bodo sledile še druge, od vseh strani Jugoslavije, in da se pot do njegovega groba ne bo zarastla. Popisuje pa profesor D. obojno življenje dr. Krekovo: zunanje in notranje, kar je znak dobrega življenjepisa. Iz njegovega notranjega življenja, t. j. pred vsem iz njegove globoke vernosti je izviral vse njegovo drugo delo: za gmotni napredek naroda, za ljudsko izobrazbo, politično delo, delo za Jugoslavijo. Kakor si je to sledilo v resnici pri dr. Kreku, tako je tu v knjigi razporedil življenjepisec. To je res življenje: živo vidimo dr. Kreka pred seboj zdaj v njegovi ozki sobici pri knjigah, zdaj na burnem shodu, zdaj na trudapolni poti preko hribov, zdaj v parlamentu, zdaj med vdanimi učenci... Zdaj govori sam, zdaj pripovedujejo drugi o njem. Par trpkih opazk o klevetnikih je čisto upravičenih. Vse, kar tu čitamo, je lepo; a še več bi radi, zlasti iz mladih let, do dovršitve dunajskih let. Naj bi res ves narod pomagal zgraditi njegov obširni življenjepis, kakor pozivlja pisatelj str. 107: »Vsak, prav vsak, ki ve kaj zanimivega o dr. Kreku, naj tisto napiše in izroči javnosti v tej ali oni obliki.« Tako bomo dobili najboljši, najzanimivejši, najbolj naroden življenjepis slovenski. — Najdaljši spis v Koledarju je: Svetovni dogodki, str. 109—175, spis. dr. V. Šarabon. Tu je zlasti zanimivo, o čem pisatelj molči: o vojni. In res, ali naj mar govori o »brest-litovskem miru«, ali o obrobni nemških državah, ki so jih Nemci hoteli ustanovljati v poletju 1918?! Zgodovinar dr. Š. je dobro vedel že v avgustu 1918, ko je to pisal, da bo vse tiste nemške tvorbe odnesel dih prve sapice; zato nam pa rajši govori o večnih zakonih, po katerih se človeštvo razvija, in posamezni narod, posebe: kako so se narodi v Avstriji razvijali od l. 1848. dalje; govori nam dalje — in to nam je zlasti milo in drago — o bodoči Jugoslaviji: vsa priroda (lega, morje) jo zahteva, ji obeta lepo bodočnost. Najlepši odstavek v spisu pa je — po moji sodbi — str. 150 nsl., o tem, kako si hočemo urediti svojo novo državo. Zadnji odstavek: »Brata v bedi« je simbolističen; zveza s celoto mi ni prav razvidna. Je pa ves spis v resnici izobraževalen, zlasti tudi tisto poglavje o »modernej kulturi« (str. 171 nsl.). — Še dva krajša življenjepisa čitamo v let. Koledarju: na treh straneh skuša g. V. Podgorec orisati 20letno škofovanje dr. Ant. B. Jegliča; v spisu, dasi kratkem, mrgoli tujk — v knjigi za priprosto ljudstvo! In že v 3. vrstici čitaš: ... »se je porodil sin Anton Bonaventura.« O tem imenu starši l. 1850. niso še prav nič vedeli! In par vrstic nižje: »Leta 1869. je Ant. Bon. Jeglič vstopil v bogoslovje.« Ali g. pisatelj res ne ve, da si je ljubljanski škof to ime privzel šele l. 1898.?

¹ Ocen o »Brtju« smo že prinesli, gl. Dom in Svet, 1919, str. 42.

In zopet: »Pastir vseh pastirjev išče delavcev za svoj ... vinograd.« Kolikor vemo, išče pastir za č r e d o pomočnikov. Izraz »zavajljivost« str. 36 dokazuje, kako pis. čisto nemški misli. Tisti superlativi na koncu: »Čudovito se je dvignila ljudska izobrazba ... čudoviti so sadovi ...« so pretirani: vojna nam je dokazala, da smo še premalo temeljito zidali! — Prigodni spis o Antonu Janežiču (spisal dr. Ivan Grafenauer) nas vodi v nam tako ljube kraje: Rož, rojstni kraj Janežičev, ter v Celovec, v letih 1858—1868 — središče našega slovstvenega življenja. Prav je, da nas je Koledar te 50letnice tako odločno spomnil. — Priljubljeni »Mohorjan« Janko Mlakar letos bolj »suho« pripoveduje v velikih potezah o 25letnem delu Slovenskega plan. društva. Kar nekam milo se nam stori ob tem sestavku: res, nekaj planinskega sveta je rešenega, a kaj bo — s Triglavom, Trento itd.? Nihče ne bi g. piscu očital baharije, ako bi bil navedel tudi najvažnejše odbornike v teh 25 letih. — Povest »Zmote in prevare« (spis. dr. M. D.) nas vodi v precej visoke kroge v Gradcu: med pročodrimovce v dobi malo pred svetovno vojno in med njo. Radi priznamo, da zna pis. naravno, neprisiljeno pripovedovati; zdi se da je vse doživeto. Neumevno nam je le, kako more Milan po toliki prevari še venec polagati na grob Gizeli. Sicer bo pa ta svet, ta krog večini Mohorjanov precej tuj in malo simpatičen. — Za pesniški del so v Koledarju poskrbeli: dr. Jož. Lovrenčič, Ks. Meško, Fr. Neubauer. — Slike so deloma iz vojne — brez pomena, deloma nam kažejo našo razdejano domovino na Goriškem.

Udov šteje letos družba 90.512, okoli 7700 več od lani.

J. Debevec.

Dr. A. B. Jeglič, Na noge v sveti boj. Prva knjiga: **V boj za temelje krščanske vere!**

Vojska je s svojo grozo, svojim trpljenjem in svojo nemoralnostjo mnogim zastrupila versko prepričanje in življenje. Poljudno pisana apologetika je zato dobrodošla in potrebna. S skrbjo in ljubeznijo motreč in umevajoč potrebe časa je vladika dr. Jeglič spisal knjigo o temeljih krščanske vere. Bog in neumrljivost človeške duše, to sta središči mišljenja in življenja vseh ljudi, pa naj jih vodi ljubezen ali pa sovraštvo. Resnica o bivanju Boga in o neumrljivosti duše tvorita prvi temelj krščanske vere. Razum, Kristus, katoliška cerkev nam pričajo o tem temelju in nam dajejo popolno izvestnost. Avtor je razdelil knjigo v tri poglavja: 1. kaj moremo o življenju po smrti soditi sami s svojim razumom; 2. edini popolnoma zanesljivi učenik je Kristus; 3. Kristus govori po katoliški cerkvi. Kratko in jasno razlaga dokaze ter razrešuje tudi poglavitne ugovore, ki se v imenu znanosti pogosto ponavljajo. Z veliko natančnostjo in jasnostjo, ki pa ni šolskosuhoparna, deli vso snov in jo smotreno obravnava. V prvem poglavju začenja s psihološkim dokazom za bivanje Boga in večnosti; dasi sam po sebi ta dokaz ni zadosten in popoln, more vsaj zbuditi razpoloženje in zmisel za ostale dokaze, na načelu vzročnosti sloneče. Od teh razlaga tiste, ki so za vsakega lahkoumljivi. Resničnost teh dokazov ni odvisna od razvoja naravoslovske znanosti, paleontologije, razvojne zgodovine in drugih; pravi, točni, eksaktno-znanstveni rezultati potrjujejo resnično filozofsko sklepanje. Načelo sklenjene

naravne vzročnosti kot načelo ni postulat naravoslovske znanosti, ampak zaključek zmotne filozofije. Ni utemeljen agnosticizem, še manj pa sledi iz naravoslovja ateizem. In zato bodo tudi dokazi ostali trdni, čeprav se bodo morebiti posamezni naravoslovni podatki nekoliko izpremenili in izpopolnili.

Naravno spoznanje izpopolnjuje vera; razodeta je le vera galilejskih ribičev, nauk Kristusov, krščanstvo. Kristusovo življenje, njegova svetost je moč, ki odpira srca, da sprejmejo njegov nauk. Bogato je posejano to poglavje s svetopisemskimi citati. Najobširnejše je poglavje o Jezusovi cerkvi. Natančneje obravnava nekatera vprašanja, ki so za sedanjí čas zanimiva in važna. Vsak katoličan se je posebno v tej vojski zavedel, kako potrebna je neodvisnost papeževa; o »rinskem vprašanju« se je mnogo govorilo, tega vprašanja ne more rešiti pravica samoodločbe, plebiscita, ne načelo narodnosti (str. 76). Tudi o vzhodnocerkvenem vprašanju, o pravoslavni cerkvi knjiga precej natančno poučuje.

Knjiga je pisana v živahnem slogu, preveva jo prepričevalna ljubezen do resnice. Močnim in trdnim naj še poveča zavest in veselje; nje, ki jim je dvom zbehal in skalil pogled, naj umiri in poostri pogled za zvezde-stalnice; tistim, ki mislijo, da so dobili resničnejše in boljše smernice življenja, naj ta knjiga pokaže, da so dolžni te smernice znova pregledati, revidirati.

J. F.

Kako si ohranimo ljubo zdravje. Spisal dr. Herman Vedenik.

Zdravo telo — najboljšo blago, pravi naš narod. Žal, da te resnice dosti ne vpoštevamo. Kriva je temu ali nevednost, ali pa prešibka volja. In res, Slovenci smo imeli doslej premalo knjig, ki bi nas seznanjale z zdravoslovjem. Napako je treba popraviti. Zato moramo pohvaliti odbor Mohorjeve družbe, da je povabil veččaka, da pouči naše ljudstvo o škodljivostih, ki spravljajo naše zdravje v nevarnost, in ga navaja na zdravstveno pravilno življenje. V knjigi nahajajo Mohorjani obilico zdravstvenih naukov in opominov, obenem pa se jim oponašajo njihove razvade in njihovi krivi predsodki (str. 3). Kdor resnično ljubi svoj narod, ta mu ne more zlepa izkazati večje dobrote nego s tem, da ga izkuša v zdravstvenem oziru dvigniti (str. 5). Zdravje je v resnici naš največji zaklad. Blagor mu, ki si ga ohrani! Koliko nadlog, bridkosti in muk mu je prihranjenih! Koliko stroškov napravlja bolezen, koliko delavnih ur, koliko zaslužka ti prikrati! Mohorjeva družba želi torej s tem spisom, da bi si zdravi Slovenci zdravje utrdili in ohranili, bolni pa zopet pridobili ali pa si vsaj trpljenje olajšali.

Pisatelj govori v uvodu splošno o pomenu zdravja, pobija razne ugovore, našteva vzroke boleznim in navaja kratko zgodovino zdravoslovja (str. 6—24). Nato pojasnjuje potrebo in lastnosti zraka (do str. 34), podurja pomen podnebja, opozarja na vpliv solčnih žarkov (do str. 42), potem pa obširno razpravlja o človeških prebavilih in o hrani.

Pojasnjevanje je živahno in kratkočasno. Jezik je gladek, včasih pesniški, n. pr.: »tiho se (spanec) priplazi, ti jame božati lice in čelo in ti šepeta na uho, da se naj odpraviš z njim v deželo sanj« (str. 13); ali pa: — »tudi smrt navadno človeka ne zaloti nepri-